

BRATKO BIBIČ: Harmonika za butalce: Ulomki iz življenja nekega glasbila; Založba Beletrina (Zbirka Koda), Ljubljana 2014, 219 str.

Leta 2014 je založba Beletrina v svoji prepoznalni zbirki Koda izdala knjigo Bratka Bibiča *Harmonika za butalce. Ulomki iz življenja nekega glasbila*. Knjiga je požela precej medijskega zanimanja, med drugim tudi zato, ker v »deželi harmonike« glasbilu in pojavom, povezanimi z njim, strokovna in znanstvena sfera še nista posvetili dovolj pozornosti. Prav to poudarja tudi Bibič, ki ugotavlja, da so harmoniko, navzočo in izjemno popularno že več kot stoletje, »akademske discipline« marginalizirale celo v svetovnem kontekstu. Za etnomuzikologe so dragocena in zanimiva predvsem poglavja, ki harmoniko umeščajo v zgodovinski in geografski kontekst, saj – kot ugotavlja tudi Bibič – tovrstne literature pri nas primanjkuje. V številnih zapisih (tudi strokovnih) se izum harmonike pripisuje Christianu Friedrichu Ludwigu Buschmannu, vendar pa Bibič s podrobno študijo konteksta nastanka in razvoja harmonike oziroma njenih prvih različic odkriva kompleksnost razvoja glasbila in obstoj sočasnih izumiteljskih idej nekaterih izdelovalcev harmonike. Prav tako je zanimiva emancipacijska vloga harmonike, saj je ta že ob uveljavljanju postala

družbeno sprejemljivo glasbilo obeh spolov. Pri tem Bibič izpostavlja posamezne zgodbe harmonikark, ki pa so igrale predvsem na *concertine* in njim podobne različice instrumenta. Za prodor harmonike iz predvsem urbanega in aristokratskega okolja v tradicijske glasbe vsega sveta je v času industrializacije in deagrarizacije poskrbel delavski razred. Bibič predstavlja umeščenost harmonike in njeno veliko priljubljenost v različnih glasbenih kulturah ter poudarja njeno emblematičnost v zvrsteh, kot so tango, mussete, zydeco in ne nazadnje tudi narodnozabavna glasba (ki v knjigi nima posebnega mesta). Prav tako ne pozabi na fenomen slovenske polke in vlogo harmonike med slovenskimi izseljenci v ZDA. Če je iz etnično obarvanega glasbila harmonika v ZDA prešla v splošno ameriško popularno glasbo in s tem postala »glasbilo vseh Američanov«, predvsem pa srednjega razreda, pa vidnejšega mesta v glasbenem polju t. i. uporniške generacije skorajda ni imela.

Kar je za etnomuzikološko ali sociološko študijo moteče (pa morda sodi v Bibiču domače filozofsko polje), sta predvsem (sicer krajši) poglavji, ki pojasnjujeta v naslovu izraženo povezavo harmonike z butalci ali butnglavci in stripom. Bolj smiselno povezovanje pogrešamo tudi v obsežnejšem poglavju, ki nam odstira sicer zanimivo subkulturno dogajanje v 70. letih, ko je Bratko Bibič svoje glasbeno izražanje v skupini Begnograd udeleževal z igranjem na klavirsko harmoniko. Vendar pa se lahko kljub taki emancipaciji harmonike v drugi glasbeni zvrsti sprašujemo, ali ima v opozicijski kulturni sferi harmonika res osrednje mesto (in si zato v njeni zgodbi res zasluži toliko prostora) ali pa je del dogajanja le zato, ker jo je Bibič igral v skupini Begnograd. Pri tem pa, čeprav z opisi pojavnosti harmonike v družbenem kontekstu datira v leto 2012 in čas vstajniških protestov, avtor popolnoma pozabi na vidnejši odmik harmonike od narodnozabavne glasbe in njeno emancipacijo v drugih glasbenih zvrsteh v sodobnem času. Tako lahko pogrešamo omembe glasbeni-

kov in skupin – in njihovih zgodb –, kot so Terrafolk, Jararaja, Čompe, Bakalina in še nekateri drugi.

Avtor izpostavi tudi redke raziskovalne in vzgojno-izobraževalne premike, ki so pripeljali do sprejema harmonike med predmete, vredne poučevanja in preučevanja. Tako se od leta 2009 harmoniko poučuje tudi na Akademiji za glasbo. Kot del raziskovalnega projekta na ZRC SAZU (vodja dr. Jernej Mlekuž) se harmonika kot pomemben predmet, ki je del imaginarija slovenskega nacionalizma, znajde v družbi vaške situle, prekmurske gibanice in kranjske klobase. Pred tem (leta 2007) pa je bila tudi protagonistka na razstavi (mag. Igorja Cvetka) v Slovenskem etnografskem muzeju, ki je (za nekatere) provokativno predstavila njeno pot od ljudskega godčevstva do narodnozabavnih ansamblov. Bibič nadaljuje povezovanje harmonike s kulinariko ter ob kranjski klobasi izpostavi še govejo juho in pražen krompir. Z narodotvorno politiko (in z inicialkami poimenovanimi političnimi osebnostmi) in domoljubjem pa poveže dogodke, kot sta festival Panonika harmonika in državna proslava ob 21. obletnici osamosvojitve Republike Slovenije. V teh in podobnih razglabljanjih Bibičeva harmonika postane le orodje za posredno družbeno-politično kritičnost »slovenske/butalske skupnosti«. Po bibliografskem sistemu je knjiga uvrščena med t. i. knjige in ne znanstvene monografije, saj jo odlikuje esejistična izraznost, ki nagovarja tudi manj zahtevne bralce. Ima več kot 400 opomb, ki so navedene na koncu knjige. Poglobljeno branje o pojavu je zato precej naporno, saj moramo zaradi njihove številčnosti nenehno listati po zadnjih straneh knjige. Vsekakor pa so opombe s citati in komentarji dragocen vir za nadaljnje raziskovalno delo o glasbilu ali z njim povezanimi temami. Na koncu lahko tako avtorju čestitamo za temeljito delo, ki prinaša nova spoznanja in vire ter spodbuja ne le k razmišljanju o glasbilu in glasbi, temveč tudi o slovenski družbi in politiki.

* Mojca Kovačič, dr. interkult. študijev, znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; mojca.kovacic@zrc-sazu.si.